

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ ความขัดแย้งอันเกิดจากการจัดการทรัพยากรน้ำของรัฐ :
กรณีศึกษาอ่างเก็บน้ำแม่สาร อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ชื่อผู้เขียน นางสาวรี วงศ์ทองแก้ว

รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ :

อาจารย์ ดร. ปรีชา เจริญ

ประธานกรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธนัน อนุมานราชธน

กรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธเนศวร์ เจริญเมือง

กรรมการ

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง ความขัดแย้งอันเกิดจากการจัดการทรัพยากรน้ำของรัฐ : กรณีศึกษาอ่างเก็บน้ำแม่สาร อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงสาเหตุ และแนวโน้มของความขัดแย้งจากการจัดการทรัพยากรน้ำของรัฐ และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของรัฐในการจัดการทรัพยากรน้ำกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้น นอกจากนี้แล้วยังศึกษาการจัดการตามนโยบายด้านทรัพยากรน้ำของรัฐว่ามีประสิทธิภาพในการจัดการเพียงใดและศึกษาถึงผลกระทบที่เกิดจากการดำเนินการตามนโยบาย รวมทั้งศึกษาหาหนทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในเรื่องทรัพยากรน้ำ โดยมีสมมติฐานการศึกษาว่า การจัดการทรัพยากรน้ำในท้องถิ่นโดยการรวมอำนาจการจัดการไว้ที่หน่วยงานของรัฐแต่ฝ่ายเดียวนั้นจะเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้น การที่จะแก้ไขปัญหาได้จะต้องสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของคนท้องถิ่นในการตัดสินใจดำเนินการใดๆ เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำของท้องถิ่นเอง

การศึกษาครั้งนี้ได้เลือกผู้ใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำแม่สารเป็นพื้นที่ศึกษา เนื่องจากเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดกลางซึ่งจะเป็นตัวแทนของอ่างเก็บน้ำขนาดกลางซึ่งมีอยู่มากทั่วประเทศได้ นอกจากนี้แล้ว อ่างเก็บน้ำขนาดกลางมีผลกระทบที่เกิดจากโครงการส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่นที่เป็นผู้ใช้น้ำอย่างกว้างขวางอีกด้วย

วิธีการศึกษาได้เลือกใช้การเก็บข้อมูลจากผู้ใช้น้ำอ่างแม่สารจำนวน 300 ตัวอย่าง รวมทั้งการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้นำชาวบ้านและการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่รัฐผู้รับผิดชอบอ่างแม่สาร โดย วิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทและแนวทางการจัดการทรัพยากรน้ำ และประวัติศาสตร์การจัดการน้ำซึ่งเป็นข้อมูลที่วิเคราะห์จากเอกสาร

ผลจากการศึกษาสรุปได้ว่า แต่เดิมนั้นชาวบ้านในกลุ่มน้ำแม่สารนั้นมีการพัฒนาระบบการจัดการทรัพยากรน้ำของท้องถิ่นในลักษณะองค์กรเหมืองฝายที่มีหน้าที่จัดการการใช้น้ำในชุมชนของตนเอง ต่อมาบทบาทการพัฒนาของรัฐได้แผ่ขยายเข้ามาถึงชุมชนจนเกิดโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำแม่สารขึ้นและได้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการน้ำของชุมชนโดยปรับเปลี่ยนบทบาทของชุมชนเดิมที่มีต่อการจัดการทรัพยากรน้ำของตนเองมาเป็นการจัดการโดยมีหน่วยงานรัฐเป็นศูนย์กลาง ซึ่งหลังจากที่ได้สร้างอ่างเก็บน้ำแม่สารขึ้น อ่างเก็บน้ำแม่สารมีปริมาณน้ำเก็บกักน้อย กลุ่มผู้ใช้น้ำไม่สามารถบริหารจัดการน้ำได้อย่างเต็มที่ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาข้างเคียงตามมาอีกมากมาย ความล้มเหลวของอ่างแม่สารทั้งในแง่ประสิทธิภาพ, ปริมาณน้ำ และในแง่การบริหารจัดการโดยรัฐทำให้กลุ่มผู้ใช้น้ำมีความรู้สึกไม่พอใจ ความไม่พอใจนี้เป็นจุดเปลี่ยนแปลงแนวความคิดและทัศนคติที่ชาวบ้านมีต่อบทบาทด้านการพัฒนาของรัฐ และเกิดความรู้สึกเปรียบเทียบการจัดการ โดยมีผลว่าชาวบ้านพอใจการจัดการน้ำในระบบเหมืองฝายเดิมมากกว่าการจัดการน้ำภายใต้ระบบชลประทานรัฐซึ่งมีอ่างแม่สารเป็นกลไกการจัดการน้ำ

การศึกษาครั้งนี้ได้เสนอแนะประเด็นปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากการจัดการทรัพยากรน้ำ ในกรณีศึกษาอ่างเก็บน้ำแม่สาร อำเภอเมือง จังหวัดลำพูนโดยการพิจารณาจุดอ่อนและจุดแข็งของฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดบทบาทที่เหมาะสม การศึกษาได้ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาการจัดการน้ำควรพัฒนาแบบองค์รวม ทั้งเรื่องน้ำ ดิน ป่า

ควรต้องดำเนินควบคู่กันไป , การรวมตัวกันของผู้ใช้น้ำควรดำเนินการเหนือระดับเหมืองฝายคือเป็นเครือข่ายระหว่างเหมืองฝายต่างๆ ตลอดจนน้ำแม่สาร , นอกจากนั้นควรมีการพัฒนาองค์กรเหมืองฝายที่อ่อนแอลงให้มีความเข้มแข็งขึ้น ในส่วนของภาครัฐนั้นจะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทโดยสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมมากขึ้น เพื่อสร้างความเข้าใจและลดความขัดแย้งที่จะเกิดจากการจัดการทรัพยากรน้ำของรัฐ ที่สำคัญคือ รัฐต้องทบทวนนโยบายการพัฒนาใหม่ และปรับเปลี่ยนอุดมการณ์การพัฒนาโดยยอมรับการมีอยู่ของอำนาจชุมชนและวัฒนธรรมชุมชน และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาจากรากฐานเดิมของชุมชนให้มากที่สุด

Thesis Title : Conflicts over Public Water Management : A Case Study of Mae Sarn Reservoir Muang District , Lamphun Province.

Author : Mrs. Suwaree Wongkongkaew

M.A. : Political Science

Examining Committee :

Lecturer Dr. Preecha Jengjalern Chairman

Assist. Prof. Dr. Tanun Anumanrajadhon member

Assist. Prof. Dr. Tanet Charoenmuang member

Abstract

This study investigates major causes, problems and future trends of the conflicts resulted from the government management of public water. The study also examines the role of government in mobilizing public water resources and managing the conflict . In addition, the study evaluates the effectiveness and impact of the management according to the government policy and provides recommendations on solutions to the problems related to the conflicts.

The study concludes that the development pattern promoted by the government especially the construction of medium sized reservoir has had a negative

impact on the local community management of water resources. One of the major consequences is that the management approach has changed from self-help concept by the local community to the government centered system. This centralized system of water management has caused other related problems such as continuing lack of water and inefficient management of water resources. At the same time, the participation of community members has been neglected, resulting in increasing conflicts in the management of the reservoir and creating a negative attitude among the people towards other development projects promoted by the government.

It is suggested that of the role of all parties concerned in this issue be assessed in order to determine responsibilities and suitable tasks for each party. A holistic approach should also be used to mobilize all natural resources more effectively. The traditional system of utilizing water resources need to be enhanced by ways of strengthening local reservoir or dam maintenance organizations(Ongkorn Muang Fai)and networking of all organizations along the river. In this regard, the government should promote people's participation through the entire development process to minimize the conflicts related to the management of water resources and to improve an understanding of the community based approach development.